



# Котору тулукан АХТН

Молдъехон нэбилэгин "Анхал Сис" члэнэ Кэбээ  
ин оройуонун I литтэ нэбилэгэр кэбэрүүгэ бар  
сыспыт Маркова (Феофановна) Мария семеновна  
1931 сыллаах төрүөх.

1941 сыл - ээрин, уот кураан. Дэрмэбинээ киһи-сүөхү аһыаабыта.  
Турук улэбиттэр атын сиргэ оттуу уонна ээригэ барбыттара. Көлхөз оло-  
лорун мунуһан бурдук эми: отун илиибитинэн праастаталлара. арыныгар  
көсөлөххө: праастаабыт ирбит бурдугун ото кэбэрэн, чөрбөйөн уууруга дил  
ли буолбутуттан, санаабыт кетэбуллэн өссө улэлиирбит.

Арай уонча хонон баран ол эонуогу көрбүппүт: аһыаа сиэн, ку-  
раантан хара буорунан тибиллибит. Онно хомойбуппүт билицэ дили баар-  
га дили.

1942 сыл - атыттарга курдук биһиги дьинэ көргөцө эмиэ нарахан дьыл  
ууммутэ.

Адам Марков Семен Филиппович - куртах нарыах, куруук хаана барарин  
ейдуубун. Тох уунууга адам эонуокка хаар типтэрэн кэлэн баран, тимнийан  
налдыбыта, 20-чэ хонукка энтэн баран өлбүтэ

Убайым Марков Николай Семенович Чурапчига педучилищэ I куруугар  
уэрэнэ жылдан, көрбдөөбүтэ, энтэн тимнийан минингиттээн (ани санаатахха  
бэргээн киһи хара буолан уэрэмэккэ кулун тутарга тэннөн тахсыбыта.

Эбэм, Маркова Анна Дмитриевна, иһин хараба руох бос иһыгар өлбүтэ.

Иһэм, Маркова Татьяна Михайловна 1900 т. 8 сыл Кундул начальнай  
оскуолатыгар остуорастаабыта. Сөбөтөх остуорас уруккута тацара дьинтин-  
оскуолани итэри таастаан көрөрө, иһын хайтан-кытаан 5 олобу отторо  
куну оскуола ологон итин аһылыгын астаан аһатара Мугулайтан, Сардацат  
тан уэрэнэр ололор 5-6-лын оло дьинэлэнэрэ, арынаада эдэ сүөхүтүн  
көсөн, бурдугун тардан кэлэрэ. Биһи утуларбитыгар этэрбэс утулук тигэ  
хаалара. Хаһан утууара эһиньанара биллибэт. Саас улэтин бүтэрээт, Кундул  
куэлуугэр кулуурдаабыт ойбоннорун "ойбонноон" кыһа эһир батыгы таһа-  
ран аһтан утутара.

Сайынны иһэм оскуолани өрөмүөннүүрө, налдыбыт убайын харабыллы  
ра, Мин Кундул куулатыгар баар "Аһарабаас төлөөнцө" хостуоппуй эһин отун  
сүөс олоотоон илиибинэн праастырым. Онно нуоһа I литр аһыбыт суорат  
иһаан иһарым.

Кууунугэр начаас кун-хам тутан кэбэрүүгэ иһипиттара I нарыах, 2  
кира ололоох иһэбин. "Эдбөх малы иһимэ, убайа саба куоһахтаах, аһаба  
саба сөбөлөөх дойдуга барабыт, эһин кулуурда эрэ илин"-диэбиттэрэ. Ол  
иһин ордук малбытын ампаарга хатаан барыппыт, кун бугунугэр дили көс-  
түбэт, аһыгардары аһаһаан үөрбүтүмүс



Энэ интернакка олорон, 3-4 кл уэрэмнэтиг. Тынныг, уу-хааг ио-  
питин көппөтөөрү, муу: сирбит уонна тодон титирээн оёох көхсүн был-  
даабыт иттээри.

1944 о-ха Лазарев Дмитрий Петрович оскуулабати-  
гар директори-  
нан кэлиэбиттэн интернат олозо тупсубута.

Убайым Ньукулаас 1943 о-ха сайн аччик нийгэр бийхэй моонньо-  
бону сэн, биир туунунэн эмискэ малдан өлбүтэ. 3 км-х эиргэ кийн  
уцуоҕар тиедэр киаҕа суох буолан, олоор ампаарыт таыгар Ариилаах-  
ха ойуур ортотугар "кистээбиппит". Илэм илим баайара, муҕха абырах-  
тигра. Убайым өлүөбүттэн муҕхаҕа барыта, куьун атах эгшиньах хомо-  
ҕо муҕхалниллара, кыйи муус анньара эр кийн курдук сылдарара. 3 дьах-  
тар : илэм, Маркова Татьяна, Петровна, Гоголева Балаала кира оҕолоорун  
уучээщэ баяиктиыларыгар илдьэ сылдьаллара. Онтон фермаҕа от тие-  
лэрэ Ходулова Февронья Николаевналини, онтон даяркалаабыта. Сир аьин  
булааччынан мин буоларым; кийилэ, кириэн от, моонньоҕон, отон хомула-  
рым. Хааьылаан сиирбит. 1944 о-ха тэттерү кьергэ кечул кэлэн, атын  
колхозтар сорохтор сатын, сорохтор атынан, оьуьунан, инаьынан тэттерү  
көспүттэрэ.

"Къый Сие" председателэ Собакин Николай Кириллович Чурапчига келэ кердуу тахсан иьэи куоракка арыгылаан хаартылаан баран тэннүбүт. "Эбигини ким да ыбат, "Сардацалар" келэ ыппатилар"-диэбит.

Биьиги колхоу Нам оройуонун райсоветын презе. Аргунов Алек-  
сей Иванович тахсан, аьтааснаалаан, тилин илиинаран Маймаа нэьилиэ-  
гин "Маяковская" колхозка кэьэртэрэн киллэрэн, холбообута. Киллэрбит  
баайбыт аьниэх сьиги, мнах ону кутта I борооску, I ньирэй этилэр.  
Отун-маьын сөьулээбэккэ саца тэруех орпокко элбүт.

Ордук бастахы 1942-43 он киһин олох кууһаан этэ. Бэус кууһаан-  
ригэр тиа сирин мууһата кырата бэрт буолан балигы илбат этэ.  
Олохтоох сирдэит оһонньоттор урут хаһан да мууһалаабат кууһаан  
"зутааки чурумчулаага" ньяан биэрэн, маска ичиннэрэн тугу да илбат  
этилэр. Дохуот суоһа. Ичигэс таһаар-сап да суоһа. тэппитэ. Угуо киһи  
элбүтэ.

Агкис сымбитыттан олохтоох дьону кытта дьонурбаан, сээкэй-  
битин аска мэнэйдээн (сылыбаары, солко былааты, тэриэккэни уо.д.а)  
олохпут чэпчээбитэ. уонна туох да ицэ-дьаца суох, кенэ сурахтээх  
улэьит Чурапчылары олохтоохтор аьы мьттара, доьордоопуттара, барарбы  
тыгар аьына хаалбыттара.

"Кыныл Сис" колхоз сир айып ньыллан хаалла : Кэбээингө

Эдэгийнхэн, Намца, М-Хацаласка, Мугудайга, Хоптогобо. Кундулгэ "Кыныл  
Сис" колхоз олохсуйан олон ааспытн өдүүр кыи айнаан нээр.  
Кундуу инвалидтар дьэлэринэн эрэ билэллэр. Кундул - сундэбит  
кыи умнубат, олохсуйбут кыи өдүүр-занир, ахтар сирэ. Бултаах, ас-  
таах дойду. Кундул, Тиа эбэ куеллэрэ сут-кураан дьылаарга уулара  
уолан, баликтара тахсан бар дьонун тыннарн уаппыта.  
Кундул - обо - аймах куелэнибит тэлгээтэ.  
Кундул - аахпит кинигэлэбит событиелара буолбут биьигэ  
Билигин өтөх, кыи хараастар сирэ уота буолбут.

Кэлин Намца /дойду ухханыгар/ олон, дойдубутун ахтар-занир  
өтибит. Ол кыи ким хаан кыактанарынан биир-биир кееен кэлбиппит  
Биьиги нал 1956 -ха бутэьик Мугудайга кееен тахсыппит, маахаах  
Петров Василий Прокопьевич нэьинлэ тахсан уцуоба Мугудайга хаал-  
бита. Иээн зубай суеьугэ улэлэбитинэн барыта. Өччотөөдү предс.  
Синцев Иван Ильич 3 чорску өбүтүгар төрөөбүт өбөлөөх тыабаьи  
колхозтан бэьдэьитэ, онтон нал суеьулэнен олоьобут. Махтаа  
анарах МУГУДАА ДЬОНУГАР !

Бэьэн 1957 -ылтан Хоптого Дирицэр олохсуйдум: 33 -ыл фельдше-  
ринэн, 2 -ыл почтальонунан улэлээтим. 5 өбөлөөхпүт. Билигин да  
ноьилиэккэ туьалнн олоьор курдук өбөннөөьрунаан (Феокистов Пан-  
тэлэимон Инокентьевич) саниьит: снл аайн ордурунар ууппүтун  
совхоз суотугар гоьударствоьа туттараьит; телеэкрэн олохтонуоьу  
ттан экранн холбоон нэьилиэк культурнай, духовнай сайдыьтыгар  
кемэлэьэьүт; 6 сиэнн керэн өбөлөөьүтун улэлэьэьит, 3 оьону  
уерэттэьэьит.

Суруйуох диэтэххэ олох- өбүтүоруьа: кылгата сатаатнн.  
Корорумуу 50 сссыгар ааьа - 45 кили "Кыныл Сис" 23  
" " 55 " " " " " " " "  
1973 4 92 снл 60 " " " " " " " "  
4/8 - 2004 сссыга - 30 кили " " "

М.С. Феокистова /  
Бэьэ нэьтэ, бэьэ эьтэ, Корорумуу Кыныл Сис  
Тайна, дийн Чидин Ветерана  
Кееи. Чид уьарына, бэьэ нэьтэ  
80 сссы. 509. Куданайн Кыныл Сис  
Карадхан сэтэьтэ, сс нсн тееьн  
6 тоьуе сс дийуьата, Жел/Кам. Тор/Ком.  
тееьн.